

AFRİKA KUPASI İLE BELİRGİNLEŞEN AFRİKALILIK KİMLİĞİ

DOÇ. DR. VOLKAN İPEK

Akademisyen

YEDİTEPE ÜNİ.

“

Spor müsabakalarında yaşanan gelişmeler Afrikalılık bilincinin Afrika ülkelerinin tümünde ne kadar yerleşik olduğunu ve ülke ulusalcılığının yanında Afrikalılığın da tüm Afrikalılarca nasıl içten benimsendiğinin bir kanıtıydı. Kültürel gösterilerle tribünlere renk katan taraftarlar ülkelerinin takımları maçı kaybetse bile üzülmediler, gösterilerine devam ettiler.

”

İki 1957 yılında Mısır, Sudan ve Etiyopya'nın katılımıyla düzenlenen

Afrika Uluslar Kupası'nın otuz dördüncüsüne 13 Ocak-11 Şubat 2024 tarihleri arasında Batı Afrika ülkesi Fildişi Sahili ev sahipliği yaptı. 6 farklı şehirden 24 Afrika ülkesinin ulusal futbol takımlarının toplamda 59 maç yapıp 119 gol attığı turnuvada kupayı finalde Nijerya'yı 2-1 yenen ev sahibi Fildişi Sahili kazandı. Yarı finaldeki eşleşmelerde Nijerya Güney Afrika'yı, Fildişi Sahili Demokratik Kongo'yu yenerek finale kaldı. Finalde ise Fildişi Sahili Nijerya'yı yenerek 34. Afrika Uluslar Kupası'nı müzesine götürdü. Sportif anlamdaki ayrıntıların yanı sıra bu faaliyetlerin kıtada oluşturduğu atmosfer diğer kıtada gerçekleşen faaliyetlere kıyasla bir hayli farklı ve incelenmeye değerdir. Dolayısıyla kıtada her açıdan oldukça dikkatli takip edilen ve Afrika'daki uluslararası ilişkilere ciddi anlamda katkı yapan bu sürecin analiz edilmesi ayrıca önemlidir.

SPORUN KİMLİK ÜZERİNE ETKİSİ VE BAZI SORUNLAR

34. Afrika Uluslar Kupası futbolun Afrika'da ne derece sevildiğini bir kez daha gösterdi. Kupa için mücadele eden 24 ülkenin ulusal futbol takımları büyük bir destek içinde ve centilmence mücadele ettiler. Arap Yarımadası'na coğrafi yakınlıkları ve kültürel olarak kendilerini Arap dünyasına yakın hissetmelerinden dolayı Afrikalılıkları bazen sorgulanan Fas, Cezayir ve Tunus'un taraftarları takımlarının sahada karşılaştıkları Sahraaltı Afrika ülkelerinin takımlarının taraftarlarıyla maçları oldukça dostça izlediler. Bunun yanında turnuvaya katılan Sahraaltı Afrika ülkelerinin taraftarları da birbirleriyle olan maçlarında oldukça dostça tavırlar içindeydiler. Spor müsabakalarında yaşanan gelişmeler Afrikalılık bilincinin Afrika ülkelerinin tümünde ne kadar yerleşik olduğunu ve ülke ulusalcılığının yanında Afrikalılığın da tüm Afrikalılarca nasıl içten benimsendiğinin bir kanıtıydı. Kültürel gösterilerle tribünlere renk katan taraftarlar ülkelerinin takımları maçı kaybetse bile üzülmediler, gösterilerine devam ettiler. Dünyanın en gelişmiş ve ileri toplumlarna

“

Futbolun sadece futbol olmadığı yerlerden hatta kıtalardan biri de Afrika'dır. Afrika Uluslar Kupası ise yaklaşık 400 yıl boyunca köleleştirilmiş yetmiş yıl boyunca da kolonileştirilmiş Afrika ülkelerinin bağımsızlık süreçlerinden sonra kendi varlıklarını ortaya koydukları dünyadaki belki de en değerli turnuvadır.

”

ev sahipliği yapan Avrupa'da bile bu şekilde bir Avrupalılık bilinci ve sevgisi gözlemlenemeyebilir. Avrupa Avrupalılıktan çok ülke ulusalçılığına daha çok önem veren bir kıta görünümünde olmayı sürdürmektedir. Özellikle bu durumun son yıllarda daha fazla ön plana çıktığı ortadadır.

Her ne kadar zevkli bir turnuva izlese de organizasyon anlamında yaşanan bazı sıkıntılardan söz etmeliyiz. Bunlardan ilki Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA) Avrupa Kupası'nda ya da Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (FIFA) Dünya Kupası'nda uygulanan gönüllü programının Afrika Uluslar Kupası'nda nedense bir türlü uygulanmamasıdır. FIFA ve UEFA yaklaşık 20 yıldır Avrupa ve Dünya Kupası'ndaki maçlarda ya da maçların perde arkasında görev alan bir gönüllü uygulaması yürütmektedir. Buna göre futbolla ilgilenen veya futbolu seven dünyanın her yerinden kişiler herhangi bir ücret almadan gönüllü bir şekilde bu iki turnuvanın maçlarının ope-

rasyon sürecinde görev almaktadırlar. Gönüllülük programı Afrika Uluslar Kupası bağlamında bir türlü yer edinmemiştir. Oysa ki pek çok futbolsever bu kupada da organizasyon ekibine yardımcı olmak istemektedir. İkincisi turnuvanın halkla ilişkiler boyutunun da biraz daha iyileştirilmesi gerekmektedir. Örneğin; futbol topu, forma ve diğer aksesuarlar gibi turnuvayla ilgili hatıra eşya almak isteyenler, turnuva hangi ülkede düzenlenirse düzenlensin, bu ürünlerin satışını yapan çok az mağaza bulmaktadır. 34. Afrika Uluslar Kupası özelinde ise satışların neredeyse hepsinin in-

ternet üzerinden yapılması hem de bu hatıra ürünlerinin sadece on ülkeye kargolanması sorgulanabilir. Bu ülkelerden sekizi turnuvada yer alan Cezayir, Fildişi Sahili, Mısır, Gana, Fas, Nijerya, Tunus, Senegal'dir diğer ikisi ise Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve İsrail'dir. Amerika Birleşik Devletleri'ne, Çin'e, Rusya'ya, Avrupa ülkelerine kargo göndermeyen Afrika Uluslar Kupası'nı düzenleyen Afrika Futbol Konfederasyonu (CAF) BAE ve İsrail'i önemli birer ticaret noktası olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle CAF organizasyon boyunca Afrika dışından sadece bu iki ülkeye ürün

kargolamıştır ve kargolamaya devam etmektedir. Afrika ülkelerinin çoğu tarafından Gazze'deki saldırıları nedeniyle eleştirilen İsrail en azından CAF tarafından önemli bir ticaret aktörü olmaya devam etmektedir.

Afrika Uluslar Kupası ile ilgili bir diğer nokta da Avrupa liglerinden kupaya gelen oyuncular üzerinden bu kupayı yerden yere vuran bazı kulüp yöneticileri ve yorumculardır. Bu kişilere göre Avrupa ligleri devam ederken takımlardan Afrika'ya gelen oyuncuların yokluğu sıkıntı yaratabileceği için Afrika Uluslar Kupası

hemen başlayıp bitmelidir. Bu durum Avrupa kulüplerinin ve yorumcularının Afrika'ya bakışındaki üstünlükçü ve yıllara yayılan küçümseme tavrından da kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla söz konusu kolonyal miras bu şekilde farklı durumlarda tezahür edebilmektedir. Bazı kulüp yöneticileri ve fanatik olarak göreceğimiz birtakım yorumcular ve taraftarlar tuttıkları takımlarındaki Afrikalı oyuncuların ulusal takımlarının turnuvadan bir an önce elenmesini ve o oyuncuların da bir an önce yeniden aralarına dönmesini istemekte ve kendi kimliklerine adeta sırt çevirmelerini beklemektedirler. Hatta bu yorumculardan bazıları Afrika Uluslar Kupası'nı son derece gereksiz ve saçma bile bulmaktadırlar. Bu nedenlerle Afrika Uluslar Kupası özellikle Avrupa ligleri için kâbus gibi değerlendirilmektedir. Afrika Uluslar Kupası'na saygıları olmayan yöneticiler transfer dönemi yaklaştığında Afrika'yla ilgilenmeye başlamakta ve daha ucuz olduğunu sandıkları için Afrika'dan oyuncular getirmeye çalışmaktadırlar. Yorumcular da yöneticilere futbolcu transferi için Afrika'ya bakmalarını önermektedirler. Bu kişilerin tuttıkları ya da görev aldıkları takımlarında hem Afrikalı oyuncular görmek isteyip hem de o Afrikalı oyuncuların çok önem verdiği Afrika Uluslar Kupası'na böyle saygısızca yaklaşabilmeleri farklı bir hiyerarşik ve baskın olma durumunu yansıtan gerçekliğe işaret etmektedir.

Futbolun sadece futbol olmadığı yerlerden hatta kıtalardan biri de

Afrika'dır. Afrika Uluslar Kupası ise yaklaşık 400 yıl boyunca köleleştirilmiş yetmiş yıl boyunca da kolonileştirilmiş Afrika ülkelerinin bağımsızlık süreçlerinden sonra kendi varlıklarını ortaya koydukları dünyadaki belki de en değerli turnuvadır. Afrika Uluslar Kupası, Afrika'yı sömürerek kendini güçlendiren Avrupa'daki gibi ulus milliyetçiliğinin yerine Afrikalılığı öne çıkarmaktadır. O nedenle Afrika Uluslar Kupası'nda kazanan bir tek ülke olarak görülmez aksine tüm Afrika'nın bu süreçten faydalandığı varsayılır. Son örnekte görüldüğü üzere Fildişi Sahili kupayı kaldırırken diğer Afrika ülkelerinin halkları ve turnuvaya katılan ülkelerin taraftarları da Fildişi Sahilli taraftarlarla birlikte sevinmektedirler. Sonuç olarak Afrikalılık, Afrika Uluslar Kupası'yla birlikte daha da güçlenmiştir ve bundan sonra da güçlenmeye devam edeceği söylenebilir. Dolayısıyla yaşanan sorunların giderilmesi ve Afrikalılık bilincinin işlenmesi sürecinde stratejik konumu olan spor realitesinin beslenmesi amacı ile daha atılacak adımların olduğu söylenebilir. Bu çerçevede kıtadaki devletlerin üzerine düşen görevler olduğu gibi toplumsal beklentileri daha fazla karşılayabilme ve kültürel etkileşimi güçlendirme amacı ile uzun yıllar sömürge mirasının acı hatıralarını yüklenmiş olan bu kıta insanlarına Batılı aktörlerin de bazı sorumlulukları olduğu belirtilmelidir. Bu bağlamda futbol ve Afrikalılık 2025 yılında Fas'ta düzenlenecek olan 35. Afrika Uluslar Kupası'nda yeniden bir araya gelecektir. ■